

UTRECHT IN... 1948

Jeroen Kreule

Aan de Oudegracht werd op 7 november 1948 een ruitersstandbeeld van St. Martinus onthuld, beschermheilige van deze stad. Hij wordt echter niet uitgebeeld als een mantel delende heilige: het beeld gaat vooral om zijn paard dat het nazisme 'vertrapt'.

Sint Maarten vertrapt nazisme

Een christelijk krijgsman die fier en onbewogen als Utrechts schutspatroun zal blijven staan om ons te verdedigen'. Deze woorden sprak pastoor Van Schaik bij de onthulling van het ruitersstandbeeld, pal voor de St. Martinuskerk aan de Oudegracht.

Tal van geestelijke hoogwaardigheidsbekleders waren aanwezig bij de onthulling van het door Albert Termote gemaakte beeld. Kardinaal De Jong wijdde het beeld in.

Het kunstwerk laat echter niet een Sint Maarten zien zoals wij Utrechters hem eigenlijk kennen: als een goedgezak die de helft van zijn mantel deelt met een bedelaar. Sint Maarten is weliswaar traditioneel uitgebeeld als Romeins militair op zijn paard, maar in plaats van mantel delende heilige gaat het vooral om de actie van het paard: met een been vertrap het paard de kop van een draak of een slang.

Oorlogsgeweld

Die draak of slang staat voor het nazisme, het kwaad van de Tweede Wereldoorlog. Het bronzen beeld moet Utrechters eraan herinneren dat de stad – dankzij onze beschermheilige – groot oorlogsgeweld bespaard is gebleven.

Sint Maarten is geboren in het jaar 316 in wat nu Hongarije heet. Hij werd soldaat in het Romeinse leger en toog richting Frankrijk. Bij de stadspoort in het plaatsje Amiens deed hij – zittend op een paard – iets ongewoons: hij schonk een bedelaar de helft van zijn rode soldatenmantel die hij met zijn zwaard afsneed. In een droom hoorde Maarten later dat hij zijn jas met Jezus had gedeeld.

▲ De onthulling van het ruitersstandbeeld van Sint Maarten aan de Oudegracht waarbij veel hoogwaardigheidsbekleders aanwezig waren.

FOTO HET UTRECHTS ARCHIEF

De katholieke kerk kon zijn actie wel waarderen en besloot dat hij in het vervolg de titel heilige mocht dragen: Maarten werd Sint Maarten. Hij overleed op 11 november in het jaar 397 en is begraven in het Franse Tours. Na zijn dood is hij beschermheilige geworden van meerdere plaatsen in Europa, sinds de zevende eeuw van Utrecht.

Dat gebeurde toen Willibrord – met toestemming van de Frankische vorsten – een kerkje liet bouwen op de plek waar nu het Domplein ligt. Het kerkje werd gewijd aan Sint

Maarten, in de ogen van Willibrord een belangrijke heilige. Zijn sporen kom je overal tegen: in gevelstenen, beelden, glas-in-loodramen, penningen en tapijten, maar bijvoorbeeld ook als muurschildering in de Zandhofsestraat en als logo van de stad en FC Utrecht.

Promotie

Het feest van Sint Maarten werd al in de middeleeuwen gevierd, maar dreigde een jaar of twintig geleden – op de traditionele snoeptocht van kinderen op 11 november na – in de

vergetelheid te geraken. Daarom is in 2001 het Sint Maartensberaad opgericht, om Utrecht te promoten als dé Sint Maartenstad van Nederland. De feestdag werd een feestweek.

Naast de snoeptocht is de Sint Maarten Parade een van de hoogtepunten van de feestweek, beaamt theatermaker Paul Feld en artistiek leider van de parade, een jaarlijkse optocht van Utrecht met onder meer lichtsculpturen, orkesten, koren, dansen en theatrale acts. „Tien jaar geleden, tijdens de eerste editie, koken een paar honderd mensen. Vorig jaar waren het er meer dan 10.000. Het is uitgegroeid tot een heus stadsfeest waarbij verbinding centraal staat.”

Film

De parade zou dit jaar voor de tiende keer worden gehouden, maar het coronavirus gooide al snel roet in het eten. Volgens Feld zouden meer dan honderd organisaties meedoen aan de Sint Maarten Parade. Samen met zijn team bedacht hij een alternatief: de Ronde van Sint Maarten, een coronaproof evenement op het Berlijnplein. Maar na de laatste persconferentie van premier Rutte is dit evenement ook geschrapt.

Feld en zijn team lieten het er niet bij zitten en bedachten de Ronde van Sint Maarten @home: een parade in de vorm van een film. Alle meer dan honderd deelnemers – van koren en theatergroepen tot dansscholen, clowns en circusartiesten – worden komende anderhalve week gefilmd, het resultaat – een aaneenschakeling van korte optredens – is woensdag 11 november te zien op RTV Utrecht en UStad.

TOEN & NU SPOORWEG

Eindstation Lunetten

Toen de trein van en naar Hilversum in 1874 tot 1932 nog over de Oosterspoorbaan reed, was station Lunetten het begin- en eindpunt. En dat lag hier, langs het Houtensepad op de Houtense Vlakte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Zeg maar in het schootsveld van de forten Lunet 2 en 3.

Een overstapperron voor de trein naar 's-Hertogenbosch, meer was het niet. Je kon het station ook alleen via de trein bereiken. Een andere in- of uitgang was er niet. Hoefde ook niet, niemand had hier iets te zoeken. Dit was de zogeheten 'verboden kring' van de

▲ Station Lunetten op de Houtense Vlakte. FOTO HET UTRECHTS ARCHIEF

verdedigingslinie. Ofwel, potentieel oorlogsterrein waar niets gebouwd mocht worden. Vandaar ook dat het stationsgebouw van hout was. Dat konden ze snel op-

breken in geval van een vijandelijke aanval. Toen de trein naar Hilversum in 1932 op Utrecht Centraal gingen rijden, werd het station gesloten.

▲ Het spoor tegenwoordig op dezelfde plek. FOTO PAULA SWIERINGA

Een kilometer verderop ligt nu het nieuwe station Lunetten. Opgetrokken uit beton en staal en met een in- en uitgang naar de gelijknamige woonwijk. We kunnen 'm

niet zien op de foto, maar als we op het viaduct van de Waterlinieweg gaan staan, krijgen we 'm nog net in het vizier.

(Paula Swieringa)